

VARSSAVI KOMMÜNIKEE

KLIIMAMUUTUSE KOHTA EUROOPAS

Euroopa kliimakonverentsil Varssavis 15.–16. mail 2023 kogunes 90 teadlast 45st Euroopa ja Kesk-Aasia riigist vaagima kliimamuutuse kulgu ja edusamme teel kliimanetraalsuse poole. Arutlusi kokku võttev kommünikee sõnastati 23. mail 2023.

1. Kliimamuutuse tõelisuses on planeet Maa sisenenud antropotseeni ajastusse, mil biosfääri mõjutab kõige rohkem inimeste tegevus. See kütab globaalset soojenemist, mille tagajärjed on meie aja kõige pakilisemad väljakutsed. Kliimamuutus mõjutab elusid, ettevõtteid, elupaiku ja ökosüsteeme. Sellest ei jää puutumata keegi ning löögi all on kõik aspektid, mis teevad elu Maal võimalikuks.
2. Kliimamuutuse äärmuslikud ilmingud on kuumalained, põuad, metsatulekahjud, paduvihmad, üleujutused, rängad tormid ja orkaanid. Neile sekundeerivad aastaegade rütmi teisenemine, atmosfääri tavapärasest tsirkulatsiooni pikalt seiskavate kõrgrõhkkondade mõju, liustike ja merejää kadumine, meretaseme tõus, ookeanide hapestumine ja soojenemine ning veemasside ringluse ümberkujunemine. Kõik need nähtused arenevad päris kindlasti 2050. aastaks veel tugevamaks.
3. Kliimamuutus võimendab Maa elustiku ja ökosüsteemide reaktsiooni mõtlematule maakasutusele, mulla kvaliteedi halvenemisele ja puudulikule veemajandusele. Näeme bioloogilise mitmekesisuse vähenemist, ökosüsteemi funktsioonide ja hüvede kadumist, viljaka mulla hävimist, kõrbestumist ning mageveevarude kahanemist.
4. Riskide spektrit ja vajalike muutuste ulatust tuleb vaadelda süsteemselt ning kogu nende elukaare vältel. Meie reaktsioon peab olema adekvaatne, vastavuses riskide mastaabiga nii kogukondade kui ka terve ühiskonna tasemel. Muudatuste hoog ja siht ei ole piisavalt suured. Peame tegutsema kiiremini ja midagi kahe silma vahele jätmata. Kui tahame kliimamuutusega hakkama saada, peame leevendamisvõtteid sobitama kohanemisstrateegiatega üle kõigi valdkondade.
5. Energeetika ja tööstuse puhul on prioriteediks:
 - a) Energiatootmise süsinikuheitme minimeerimine (dekarboniseerimine) taastuvatele energiaallikatele ülemineku kaudu, elektriseadmete kasutamise laiendamine, kulu- ja tarbimistõhususe parendamine ning süsinikku siduvate lahenduste kasutamine.
 - b) Globaalse targa elektrivõrgu (*Super Smart Grid*) väljaarendamine Euroopas, Kesk-Aasias ja Põhja-Aafrikas, ühendades insenerilahendused turupõhise lähenemise ja tehisintellekti suutlikkusega hallata taastuvatest allikatest toodetud elektri mahu muutlikkust.
 - c) Investeerimine suuremahulisse ja pikaajalisse elektrisalvestusse (nt keemiline salvestamine vesiniku näol).
 - d) Uuenduslike lähenemisviiside toetamine, mis vähendavad tööstuse sõltuvust fossiilsetest energiaallikatest, soodustavad ringmajandust ja viivad minimaalse CO₂-heitega majanduse poole.

6. Bioloogilise mitmekesisuse ja ökosüsteemide puhul on esmatähtis:
 - a) Bioloogilise mitmekesisuse vähenemise ja ökosüsteemide seisundi halvenemise põhjuste – eelkõige metsade hävitamise, intensiivpõllumajanduse (monokultuuride ja pestitsiidide liigkasutamise), kalade ülepüügi, mitmesuguse reostuse, maastiku killustumise ja maakasutuse konfliktide – jõuline piiramine.
 - b) Loodussõbralike lahenduste kasutamine kliimamuutuse leevendamiseks ja liikide kohanemise toeks (nt suurendades geneetilist mitmekesisust).
 - c) Kunming-Montreali 2022 ülemaailmse bioloogilise mitmekesisuse raamistiku rakendamine.

7. Põllumajanduse ja vee puhul on esmatähtis:
 - a) Vältida viljakandva mulla kvaliteedi halvenemist ja taastada mulla viljakus.
 - b) Lõimida tervikuks maa- ja mullakasutus ning vee majandamine (sh veekaitse), tõhus niisutamine ja maaparandus ning kliimamuutusest põhjustatud stressi taluda suutvad põllukultuurid ja loomaliigid.
 - c) Piirata ressursimahukat põllumajandustootmist, eelkõige loomakasvatuse sektoris (sh metaaniheite vähendamiseks), ning minimeerida toidukadu ja -jätmed.

8. Infrastruktuuri ja mobiilsuse puhul on esmatähtis:
 - a) Järgida integreeritud, stressi taluda suutva ja reageerimisvõimelise taristu planeerimise uusi põhimõtteid, ühendades need arukate võrkudega (*smart grids*), ressursitõhusa liikuvuse ja vähese CO₂-jalajäljega hoonetega.
 - b) Investeerida inimeste ja kaupade elektripõhisesse transporti ning teha ühistransport paremini kättesaadavaks.
 - c) Adekvaatselt hallata kliimariske ettevõtluse arendamisel, tööstuspoliitikas ning avalikus halduses ja tsiviilkaitstes.

9. Kliima(muutuse) piirkondlikku mitmekesisust tasub märksa enam arvestada ja kasutada ühe tugevusena leevendamise- ja kohanemismeetmete rakendamisel. Kohalikud ja piirkondlikud teadmised tuleb maksimaalse mõju saavutamiseks lõimida riikliku ja rahvusvahelise tasandi meetmetesse. Peame seadma prioriteediks Euroopa ning meie naabruse Kesk-Aasia ja Põhja-Aafrika loodusliku potentsiaali kasutamise, eelkõige kliimanetraalsete energia- ja toidusüsteemide loomiseks ausa koostöö raames.

10. Poliitika ja turupõhised vahendid (eriti suuri muutusi võimaldavad) ei tohi üksteisele vastu töötada. Sellised on näiteks Euroopa rohelepe, riiklikud rohepöörde investeerimispaketid ja riiklik või piiriülene CO₂ hinnakujundus. Kliima- ja bioloogilise mitmekesisuse poliitikat ei tohi lahutada. Regulatsioone tuleb kasutada targalt, et stimuleerida ning levitada tehnoloogilisi ja ühiskondlikke uuendusi ning saavutada muutusi. Teaduspõhine ja läbipaistev suhtlus poliitikute, ühiskonnaliikmete ja teadlaste vahel peab saama normiks, mis tõstab ühiskonna vastuvõtlikkust ning vähendab negatiivset ja eiravat suhtumist. Põlvkondade võrdsus ja osaluspoliitika peavad olema iseenesestmõistetavad.

KOKKUVÕTE

Euroopa kliimakonverentsil osalenud 45 Euroopa ja Kesk-Aasia riigi teadlased tunnistavad, et tõenduspõhised teaduslikud nõuanded peavad olema kliimanetraalsuse valdkonnas kõigi poliitiliste ja isiklike otsuste aluseks. Teadlastel tuleb rohkem panustada kaaskodanike kliimamuutusega seotud kirjaoskuse arendamisse.

Tõhusad meetmed kliimanetraalsuse saavutamiseks tähendavad suurema osa majanduse, energiasüsteemi, rahvusvaheliste turgude ja ülemaailmse koostööraamistiku aspektide põhjalikku ümberkujundamist. Need meetmed peavad ühtlustama leevendus- ja kohanemisstrateegiaid ning lahendama riikidevahelised, riiklikud ja piirkondlikud erimeelsused. Kliima piirkondlikud muutused ja globaalsed ning kohalikud suhted peavad saama suuremat tähelepanu. Ei piisa ei ainuüksi teadusest, poliitikast, kollektiivsest tsiviiltegevusest, haridusest, avalikest ega erainvesteeringutest. Võimaluste aken Pariisi kokkuleppe eesmärgi saavutamiseks on sulgumas. Alles on jäänud väga vähe realistlikke valikuid.

Teadlaste peamine soovitus on kiirendada Pariisi kokkuleppe raamistikuga kooskõlalisi leevendusmeetmeid, rakendades samal ajal ka kohanemisstrateegiaid. Kliimanetraalsuse edendamiseks tuleb kasutada nii regulatsioone kui ka rahastamisvahendeid, nagu näiteks CO₂ hinnakujundus. See plaan hõlmab rohetehnoloogiate kasutamise ergutamist ja jõuliste meetmete rakendamist kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamiseks, aga ka pingutusi keskkonnareostuse ja ökosüsteemi seisundi halvenemise vältimiseks, eelkõige metsade hävitamise ja bioloogilise mitmekesisuse vähenemise peatamiseks.

Euroopa ja Kesk-Aasia peavad kliimamuutuse ohjamiseks paremini ära kasutama oma loomulikku potentsiaali: taastuvad loodusvarad, piiriülene sidusus, turumajandus, inimressurss, teadmised ja innovatsioon. Kasutagem neid ressursse, et kiirendada meie maailmajao ja planeedi liikumist kliimanetraalse tuleviku suunas.

Tõlge: Eesti teaduste akadeemia

LISAINFO: ecc@europeanclimateconference.eu, www.europeanclimateconference.eu